

התצוגה הפורנוגרפית מאוסף מיכאיל גרובמן מדגישה את נוכחותו כאנומליה באמנות בישראל

גרובמן פנה לקולגות בבקשה ליצור בעבורו עבודות תחת הכותרת "מזדיינים". התוצאה אולי לא מחרמנת, אבל מומלצת, בעיקר למי שלא מחפש להיעלב ולהיפגע

אבי פיטשון פורסם לראשונה: 01.05.2019 16:32 עודכן ב: 02.05.2019 12:00

עבודת הווידיאו היחידה בתערוכה המציגה מבחר ספציפי מאוד (דהיינו: ארוטי/פורנוגרפי) מתוך האוסף של האמן מיכאיל גרובמן, היא – וזה לא מפתיע בהתחשב בנושא – עבודה מ-2007 של רועי רוזן ובה משתתפים גרובמן עצמו ואשתו אירינה. ב"קבוצת הקבורים בחיים, בדיחה היסטורית מס' 2", כך היא נקראת, אפשר לראות טרוריסטים מכוסי פנים שובים את גרובמן ואשתו (בקלוד-אפים יש סימני אלימות על פניה), ובסגנון סרטוני וידיאו של טרוריסטים ובני ערובה מכריחים אותם לספר בדיחה היסטורית גסה על המלכה קתרינה ומאהבה פוטיומקין. במהלך הבדיחה מוזכרים מעלליה המיניים הפרועים של קתרינה (הרבה זרע של סוסים ומשהו עם נגני בללייקה עירומים). קתרינה רוצה לתת לפוטיומקין מתנה שתהיה בעת ובעונה אחת מתגמלת ונקמנית. הפאנץ' ליין: לתת לו להיות מלך פולין. סטגדיש! העבודה משעשעת במידה, אסתטיקת סרטוני הטרור משכנעת במידה, אבל בסופו של דבר זו תזכורת לצד החלש של גוף עבודתו של רועי רוזן (כן, יש כזה!). השימוש שלו במיניות בוטה וסוטה אפקטיבי כשהוא משולב ביכולות הציור והאיור הגאוניות שלו ו/או בסיפורי מסגרת שיוצרים דיסאוריינטציה וטלטלה אצל הצופה ("חיה ומות כאווה בראון" שלו זו דוגמה מובהקת לאפקט הזה). אבל פה ושם העבודות שלו משאירות את הרושם שהוא סתם מנצל את מעמדו כאמן כדי להחצין להנאתו פנטזיות מיניות, והן מתקבלות כמעין מופע במועדון סקס (או אכן בדיחה גסה) במסווה של ציור או וידיאו, ללא ערך מוסף.

מיכאיל גרובמן, מהדמויות הבולטות של הגל השני של האוונגארד בברית המועצות וממייסדי קבוצת "לווייתן" בירושלים של שנות ה-70, תמיד היה אוטסיידר בעולם האמנות הישראלי, גם בגלל עמדותיו הקיצוניות. גרובמן הוא אנומליה. מסוג האנשים שמעצבנים את כולם. נגיד כמו פסיכולוג המיניות האוסטרי וילהלם רייך שנבעט על ידי הקומוניסטים הפורטינים בגרמניה ומאוחר יותר נכלא על ידי

הממסד האמריקאי. או להקת "לאיבאך" הסלובנים שהביכו בזמנו את המשטר הסוציאליסטי היוגוסלבי שחשב שהם נאצים, את הניאו נאצים שחשבו שהם מסתלבלים עליהם, ואת השמאל העכשווי שהתפלץ כשנסעו להופיע בצפון קוריאה. התבלטותו המפתיעה, הכמעט חסרת תקדים של גרובמן בשדה המקומי ממש בימים אלה, כשהוא צץ בעת ובעונה אחת בלובי התל-אביבי ובמוזיאון ישראל (בתערוכה "הניצחון על השמש" ובתצוגה נפרדת של מניפסט לווייתן שלו), עשויה להיות מקרית. אבל היא עשויה להיות ביטוי להתבגרות של עולם האמנות המקומי, וגם להתמסחרות שלו: כעת הוא רודף אחרי אמני רחוב היפסטרים מצד אחד, ואחרי גרובמן בן ה-80 מצד שני.

הבסיס לתערוכה בלובי הוא פנייה של גרובמן לקולגות מישראל ומחו"ל, רובם יוצאי בריה"מ לשעבר, בבקשה ליצור בעבורו עבודות תחת הכותרת "מזדיינים". ובכן, זה בדיוק מה שקיבל וזה מה שאנחנו מקבלים לפרצוף. במבט מרפרף ראשון על הזינים והכוסים המזנקים עלינו מכל פינה, האוסף של גרובמן הוא אנטייתזה שמרנית, הטרונומרטיבית, ובהתאמה פרובוקטיבית ל"סלון ארוטי" שהוצגה בגלריה נגא בשנה שעברה והדבר הבולט (סליחה) ביותר בה היה מיניות גברית הומואית. אצל גרובמן? תשכחו מזה. לא רק שאין הומואיות, אלא שכמעט כל הציורים מציגים משגלים בין גבר לאשה בתנוחה מיסיונרית, ופה ושם מגוונים בעייפות-מה לדוגי סטייל. יש גם שלישייה אחת, ב"איפה שמת את חוברות הפורנו שלי? חיפשתי חצי יום ולא מצאתי", רישום של ויקטוריה סמוילובה שאיכשהו מצליח לתת נופך כמעט מעודן לסצינה של חדירה כפולה לאשה על ידי שני גברים.

אבל באופן כללי, הסקס בתערוכה הוא ריאליסטי עד כאב באורח שהוא לפעמים מצחיק מאוד, לפעמים מדכא, לפעמים שניהם יחד, וכמעט אף פעם לא מחרמן, למרות הגרפיות. אחד המדכאים הוא ציור של נטליה זורבובה שבו, בסגנון הנובלה הגרפית הריאליסטי שלה, נראים מרחוק חייל בועל מאחור חיילת שנשענת על קומנדקר בלילה, אבל בחזית הפריים יש תקריב של גדר ועליה כרוכה צמחייה, כאילו מישהו מביט בהם ממסתור. הציור מדכא בגלל צמצום המיניות למשהו חפוז, עלוב, כי אנחנו תקועים פה (סליחה) ואין משהו יותר טוב לעשות ואין איפה לעשות זאת. לזורבובה היכולת למלא כל סצינה שהיא מציירת בתמהיל מרוכז במיוחד של התהום הקיומית, המחזירה מבט ריק, מת, מבעית, למי שמביט לתוכה.

בציור קומיקסי של נטליה קוזניצובה עוד זוג מזדיין בלי שהתפשט לגמרי, לצדם יושב כלב, לרגלי המיטה פחיות בירה ריקות. הגבר מזיין במיסיונרי ותוך כדי כך מביט במשחק כדורגל בטלוויזיה שמולו. בציור של אנה לוקשבסקי בחורה מוצצת לגבר שמביט בה בארשת רגועה-אדישה ומעשן סיגריה. זהו, פחות או יותר, מה שקורה בתערוכה הזאת, וכדי לחדד מדוע נהייתי ממנה אחרוג מהעניין הפורנוגרפי-מיני ואפסע לטריטוריה מסוכנת של הכללות לאומיות, ובכן, גסות. כפי שאפשר לאפיין תרבות עכשווית יפנית ביכולת המופלאה להקצין תרבות מערבית ובה בעת לנטרל אותה מנשקה

במובן נאיבי-פציפיסטי; כפי שאפשר ליצור קורלציה בין הפיכחון והפוריטניות האנגליים לבין ההומור היבש והחריף שלהם מצד אחד, והדרמה שממלאת את המוזיקה שלהם מצד אחר, כך אעז לומר שאצל הרוסים מתקיים שילוב אקספלוזיבי בין סנטימנטליות עמוקה לניהיליזם מר וקודר. ההומור והמיניות הרוסיים לא הופכים את העלוב/שגרתי למטורף או אבסורדי, אלא מביטים בו בגובה העיניים, ללא כחל ושרק, ללא רחמים.

אכזריות ריאליסטית מושלת בתערוכה. הרישום של אבדיי טר-אוגנין מזכיר קשקושים על דלתות של שירותים ציבוריים ורק הכוס מאויר כמעין עב"מי, זוהר ובלתי מושג. הציור של בוריס יוחבץ עושה מאמץ מיוחד להיות פוגעני (או מחאתי – גם מעצבן), ובו האשה הנבעלת עירומה מלבד חגורת נפץ לגופה ורימון יד בפיה, והגבר המשגל עומד להפעיל את המטען. ברמת הפנטזיה, הכל מותר בין בוגרים מסכימים בחדר המיטות. הצגה של פנטזיית סקס-פיגוע התאבדות בגלריה זה כבר משהו אחר, שקצרה היריעה מלדון בו. הציור עשוי היטב, אגב. אבל אני לא כאן כדי לנזוף ולצקצק, שהרי התנגדותי לשימוש בשפה פוליטית על גב השפה האמנותית היא גורפת וקודמת למידת הסכמתי עם ה"מסר". זה הרגע הנכון לאזכר לשבח את "פאזל ארוטי" של סוולטנה שובאייבה, שהיתה חברה באחד הגלגולים המוקדמים של "פוסי ריוט", מנדבכי הפמיניזם העכשווי בעולם. עבודתה ניצבת בין מופשט לפיגורטיבי, ונראית כמו שיירת טנקים שחודרים זה את זה, או להבדיל, כמו הציור "נוף זין" של אייץ' אר גייגר (שהמפלצת מ"הנוסע השמיני" עוצבה על בסיס ציוריו), שצורף בשנות השמונים כפוסטר לאלבום של להקת הפאנק האמריקאית "דד קנדיז" והוביל לתביעה נגדה. שכןנו שכתרת התערוכה היא בכלל "מה עכשיו... חיי מין או מלכות השמים?". מדוע לטרוח להזכיר מלכות שמים? יש לה הרי נוכחות רק בשתי עבודות בתערוכה, ובעירבון מוגבל. אחת של גרובמן, שלו רזומה מכובד בסימבולוגיה מאגית, ובה זוג מפלצות פנטזיה מזדיינות, מצוירות על חתיכת טפט נוף פסטורלי. דמויות אנושיות שטות באגם, מציצות מבטנה של המפלצת הנקבה. רישום מ-1973 של ז'אק קתמור, מיודענו מקבוצת "העין השלישית", ובו דמות נשית מאוננת עם ויברטור על רקע מגן דוד, נראה כמו מנדלה ארוטית-מיסטית, אבל יכול להתפרש באותה מידה כאותו שילוב דוחה של ההיפים בין אנטי מיליטריזם וקוסמופוליטיות לסקסזם וחפצון. מעבר לדכדוך הריאליסטי ולעלבון המיסיונרי שלא מניחים לצופה, אי אפשר להתכחש לאיכות הנבחרת של גרובמן. אם לא באים במטרה להיפגע, לא כדאי להחמיץ.

"מה עכשיו... חיי מין או מלכות השמים?", אוצרות: אורית מור וחנה קופלר. הלובי – מקום לאמנות (ארלזורוב 6, תל אביב). ה' 19:00-16:00; ו'-שבת 14:00-11:00, או בתיאום מראש,

עד 11.5. 054-5482482